Szarka László:
Bajosan lehet a másként gondolkodók becsületének megkérdőjelezésével erős közösséget építeni

2020. június 4. csütörtök - 10:30

A trianoni döntés századik évfordulója kapcsán három szlovákiai magyar történészt kérdezünk meg arról, hogy miként látja a döntést és annak következményeit. Szarka László, MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont Történettudományi Intézet tudományos főmunkatársa.

BUMM-INTERJÚ

Milyen következményei voltak/vannak Ön szerint a trianoni szerződésnek?

A 100 éves leltár csak könyvterjedelemben leírható. A nemzetállami Közép-Európa nem volt képes gátat szabni sem Hitlernek, sem Sztálinnak. A kommunizmus negyven éve után önállósultak a nemzetállamok kisebbségi nemzetei: szlovének, horvátok, macedónok, bosnyákok, szlovákok, koszovói albánok. A legnagyobb nemzeti kisebbségeket viszont felszámolták: elűztek szülőföldjéről 12 millió „népi németet", a Szovjetunióhoz csatoltak 4,5 millió lengyelországi ukránt. A 3,5 millió közép-európai zsidót pedig a faji háborúban meggyilkoltak, a túlélők többsége pedig elmenekült innen.

Mára a hét ország hét magyar kisebbségi közösségének együttes száma 3,3 millióról 2,1 millióra csökkent. Egy millió körül lehet a száz év alatt három-négy hullámban Magyarországra menekültek és áttelepültek száma. Ma így is a térség legnagyobb lélekszámú kisebbségi csoportját alkotjuk.

Miben más a szlovákiai magyarság története a többi elszakított nemzetrészéhez képest?

A kárpátáljai magyarsággal közös húsz éves kisebbségi helyzet – az erdélyiektől, horvátországiaktól, s részben a vajdaságiaktól eltérően – teljességgel előzménytelen volt. A száz éve még erősnek látszó nyelvhatár és az államhatár közé beszorulva rövid időn belül mégis egyfajta sorsközösséggé vált a gyors fogyásnak indult szlovenszkói magyarság.

1938-1948 között a világpolitika játékszerévé váltak a közép-európai nemzetállamok. 1938-1948 közti évtizedben előbb diadalkapukat állítottak és „hazatérésben" reménykedtek őseink. 1947-ben a magyarországivá lett fehérlapos felvidékieket, házaikkal, vagyonukkal „ikresítési jegyzékek" alapján „cserélték" a „hazatérő" szlovákokkal. Paradox módon a csehországi deportáltak hazatérése, és a helyben maradás érdekében a reszlovakizációs kényszermegoldást választó 400 ezres többség mentette meg a „felvidéki magyarságot" attól, hogy beteljesedjék Dél-Szlovákia kassai kormányprogramban célul kitűzött etnikai homogenizációja.

Miként kezeljük Ön szerint a XXI. században Trianont?

Ezt a kérdést mindenki csak maga tudja megválaszolni. Akár naponta, akár például a népszámlálások és a választások alkalmával. És persze reménykedni lehet abban, hogy azok, akiknek meghallgatniuk és nem manipulálniuk kellene a nép szavát, figyelni fognak az egyszerű szlovákiai és felvidéki magyar emberekre is (MKP-sokra, hidasokra, OLANO-sokra és a politikától rég megcsömörlöttekre). Merthogy a mindennapi népszavazások nem pártlisták szerint történnek. S persze jó lenne, ha értékelnék a jórészt „iskolán kívül" elsajátított kétnyelvűségünket, lojalitásunkat és mindennapi sérelmeinket. És jó lenne bízni abban is, hogy az életünket meghatározó két nemzetállam el tudja fogadni partnernek ezt a számában, hitében fogyásnak indult félmilliós közösséget.

Milyen utat lát a szlovákiai magyarság előtt az elkövetkező évtizedekben?

Tizenhat éve az EU sok veszélynek, válságnak kitett, szerényen, de mégis csak gyarapodó határvidékein élünk. Az egy főre jutó GDP uniós átlagát tekintve a visegrádiak közül hárman – Szlovákia és Magyarország Lengyelországgal együtt – szorosan a 21-23. helyen. Gyászba borult, zsinóros-mentés, éjjel-nappal trianonozó történelem- és emlékezetpolitikával, pántlikás szónoklatokkal, másként gondolkodók becsületének megkérdőjelezésével erős közösséget, „szebb jövőt" építeni bajosan lehet. Őszinte partnerségként elképzelt magyar-magyar kapcsolatokra lenne szükség. Belátásos és megegyezéses szomszédságpolitika segíthetné elő, hogy az egyszólamú nemzetpolitikai kínálat és a felgyorsuló asszimiláció helyett a demokratikus hatalommegosztás logikája erősödjék. Hogy kölcsönösen felismerjük, a felelős megegyezésekkel, közösen kialakított autonómiaformák talán megteremthetik az alapját a kisebbségben élők alkotmányos patriotizmusának és szabad nemzeti fejlődésének.

(bumm, pa)